

УДК 346

Д. О. Шуляк
аспірант відділу проблем цивільного,
трудового і підприємницького права
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України

ЗАХИСТ ІНВЕСТИЦІЙ У КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЇХНЬОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У Європейському Союзі (далі – ЄС) термін «економічна безпека» належить до позиції об'єднання у світовій економічній системі. ЄС диктує важливість європейської інтеграції з метою досягнення високого рівня конкурентоспроможності в умовах глобалізації [1, с. 19]. Окремо кожна країна-член ЄС має набагато меншу кількість економічних ресурсів, ніж інші розвинені країни й країни, що розвиваються. Ефект синергії, який досягається через взаємообмін ресурсами, визначає здатність ЄС забезпечувати високий рівень економічної безпеки та конкурентоспроможності. Кінцева мета забезпечення економічної безпеки в ЄС – формування Європи з однаковим рівнем життя в усіх країнах-учасниках.

Більшість країн ЄС основним завданням політики безпеки в національних доктринах визначають зміцнення європейського простору, стабільності шляхом розвитку європейської інтеграції та активної політики сусідства ЄС із країнами Східної Європи, Південного Кавказу, Центральної Азії та Середземноморського регіону [1, с. 19]. Проте, на наш погляд, концепцію економічної безпеки Європейського Співтовариства необхідно розглядати значною мірою в контексті економічної безпеки кожної окремої держави, національних доктрин, програм і концепцій забезпечення національної безпеки.

Державна філософія економічної безпеки на практиці реалізується переважно через закони, що регламентують найбільш важливі сфери ринкової діяльності й наділяють державу істотними контрольними функціями. Так, основні інтереси країни у сфері національної безпеки, в тому числі і її економічного складника, представлені у формі офіційної директиви міністерства оборони.

Німеччина убачає забезпечення своєї економічної безпеки в підтримці економічного та соціального прогресу, демократизації в Європі й у всьому світі, захисті від економічного шантажу, забезпеченні свободи торгівлі та доступу до сировинних ресурсів і ринків у рамках справедливої світової економічної системи. У внутрішньоекономічному плані мається на меті гарантувати здоровий господарський розвиток країни, матеріальне та соціальне благополуччя населення. У зовнішньоекономічному плані головний акцент,

зважаючи експортну орієнтованість економіки, робиться на стабільність і вдосконалення ринків збуту [2, с. 401].

Основними методами забезпечення безпечного розвитку економіки в Німеччині є дії щодо підтримки цивілізованого характеру ринкових відносин, створення рівних умов для конкуренції, недопущення монополізації в окремих галузях і підтримки стабільності національної валюти.

У Франції основним державним документом, у якому передбачені окремі положення забезпечення економічної безпеки, є Закон «Про національну безпеку» 1964 р. Поняття національної економічної безпеки у Франції трактується як створення сприятливих внутрішніх і зовнішніх умов для підвищення національного добробуту і зміцнення економічного потенціалу країни. Економічна безпека в широкому розумінні забезпечується всією сукупністю інструментів господарського регулювання [2, с. 401]. Із цією метою у Франції в процесі вироблення і прийняття економічних рішень використовуються критерії, пов'язані зі зниженням уразливості господарської системи та збереженням економічного фундаменту самостійної зовнішньої політики. До таких критеріїв належать усунення серйозних диспропорцій у рівні економічного розвитку суб'єктів господарювання; недопущення надмірної зовнішньої залежності в найважливіших секторах економіки: зведення до мінімуму ризиків, пов'язаних із залежністю від зовнішнього світу.

Політика в галузі забезпечення безпеки у Великобританії тісно пов'язується з оборонною політикою: обидві вони ґрунтуються на оцінках національних інтересів і реалізуються через їх захист [3]. Під «національними інтересами» у сфері економіки розуміються народногосподарські інтереси всього суспільства загалом, вони мають пріоритет щодо інших форм суспільних інтересів.

Загрози національній економічній безпеці поділяють на зовнішні та внутрішні й ранжуються за ступенем важливості та ймовірності настання, що дає змогу концентрувати зусилля щодо прогнозування найбільш небезпечних ризиків і запобігання найбільш небезпечним з погляду національної економічної безпеки ризикам. При цьому варто зазначити, що у сфері запобігання еконо-

мічним загрозам уряд традиційно спирається на приватний бізнес, надаючи йому максимальну підтримку. Крім того, в країні існує розгалужена мережа інститутів, що забезпечує ефективну взаємодію парламенту, уряду й великого бізнесу під час вироблення та реалізації рішень, що належать до забезпечення національної економічної безпеки. У неї, зокрема, входять такі організації, як Конфедерація британської промисловості, Рада з торгівлі зі Східною Європою та низка більш спеціалізованих організацій, що представляють інтереси промисловців і підприємців.

Концепція економічної безпеки розглядається в Іспанії значною мірою в контексті економічної безпеки всього Європейського Співтовариства. Разом із тим створена ефективна система забезпечення національних інтересів в економічній сфері [2]. Її основу становлять гнучка законодавчо-нормативна база; чітке розмежування компетенції міністерств, відомств та організацій у реалізації нормативних положень, що стосуються економічного розвитку; наявність на кожному етапі розвитку законодавчо затвердженої програми економічних пріоритетів, яка в принципі повинна була виключити можливість роздавання адресних привілеїв; наявність спеціальних державних служб контролю.

У системі забезпечення економічного добробуту і сталого розвитку країни важливе місце посідає визначення пріоритетних галузей національної промисловості, що підпадають під захист протекціоністських заходів; регулювання процедури стимулювання інвестицій; валютний контроль; ретельно розроблене законодавство про акціонерні товариства.

В Італії держава приділяє велику увагу зовнішньоекономічній експансії, яка здійснюється через економічну й технологічну прив'язку Італії до її закордонних партнерів. При цьому найбільш перспективними серед них можна назвати країни ОЕСР, а також країни, що розвиваються, Африки, Азії, Латинської Америки [2, с. 401]. Акцент робиться також на італійську присутність за кордоном через розвиток міжнародної промислової кооперації та, як і в Німеччині, диверсифікацію постачальників енергоносіїв. За відсутності офіційно сформульованої доктрини економічної безпеки виконання міжнародних зобов'язань Італії, пов'язаних з участю в політичних або економічних угрупованнях, є об'єктивним орієнтиром італійського уряду. Разом із тим держава в правових рамках використовує всі доступні механізми захисту інтересів власних виробників на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Аналіз досвіду таких країн Західної Європи, як Нідерланди, Бельгія, Данія, Люксембург, Швейцарія, щодо забезпечення економічної безпеки показує, що їхньою основною стратегічною метою

захисту національних економічних інтересів є забезпечення сталого економічного зростання та модернізації економіки відповідно до умов конкурентної боротьби на світовому ринку. Ці країни не мають можливості суттєво впливати на формування структури світової економіки, внаслідок чого змушені пристосовуватися до умов розвитку світової економіки, змінювати сформовані структури національних економік і пропорції їх розвитку. При цьому так звані «малі країни» Євросоюзу як стратегічні цілі визначають формування ефективної структури та спеціалізацію економіки.

Політика забезпечення економічної безпеки Чехії, Польщі, Словаччини та країн Балтії базується на зближенні національних інтересів із загальноєвропейськими інтересами, а також політичній, економічній та інституційній трансформації згідно із західноєвропейськими стандартами. На початку 1990-х років ці країни обрали практично однакову модель забезпечення економічної безпеки, яка включала такі дії: оцінювання геополітичної ситуації в регіоні; визначення вектора і стратегії розвитку; вибудовування й реалізацію моделі поведінки в тому числі у сфері економіки згідно з домінуючими тенденціями регіонального та світового еволюційного процесу; співвіднесення базових кількісних і якісних показників розвитку із загальносвітовими й регіональними стандартами; коригування курсу економічних реформ. [3]. Головними загрозами економічній безпеці цієї групи країн можна назвати економічну відсталість регіонів Центральної Європи від західноєвропейських країн, труднощі переходу до ринкової економіки, проблеми формування демократичних і ринкових інститутів, а в окремих країнах, зокрема Польщі, обмеження імпорту стратегічно важливої сировини.

Даючи загальну характеристику поточного стану розвитку сектора економічної безпеки в усіх розглянутих країнах, можна окремо виділити відносно стабільні економічні системи (Великобританія, Італія, Іспанія, Нідерланди, Німеччина, Франція). Ці країни переважно зосереджені на підвищенні ефективності економіки й водночас підтримують наявний рівень особистої економічної безпеки своїх громадян. Про нові країни-членів ЄС (Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Чехія) можна сказати, що вони вже завершили реформи «першого покоління» (з акцентом на реструктуризацію й перепідпорядкування) та вийшли на завершальну стадію реформ структури безпеки [3].

Аналіз підходів до економічної безпеки держави в країнах ЄС переконливо свідчить про те, що рівень безпеки залежить від великої кількості факторів. Щоб не опинитися в становищі держави без власного незалежного економічного майбутнього, Україні необхідно провести цілеспрямова-

ну роботу щодо виходу з економічної кризи, запобігання реальним загрозам, боротьби з корупцією, кримінальними елементами в економіці. У цьому зв'язку дуже важливі не тільки розуміння сутності економічної безпеки на всіх рівнях (міжнародному, національному, регіональному, особистісному), а й конкретні дії управлінських структур щодо наближення рівня економічної безпеки України до європейського рівня.

Безумовно, адаптація будь-якого зарубіжного досвіду до умов України досить трудомістка та являє собою не копіювання всієї системи регулювання, а лише поетапне впровадження окремих елементів, інструментів, методів, програм. Досвід зарубіжних країн варто запозичувати, ґрунтуючись на схожості завдань, цілей, пріоритетів національних стратегій. Необхідно враховувати рівень економічного розвитку, розвитку інститутів управління, забезпечення та контролю над безпекою, використовуючи системний підхід і порівняльний аналіз.

Моделі, які можна запропонувати за результатами вивчення досвіду країн ЄС, не тільки теоретично, а й у деяких випадках практично можуть бути дієвими в Україні. Упровадження досвіду країн ЄС в умовах трансформації світової системи економіки сьогодні є найбільш актуальним питанням співробітництва в рамках системи Україна – ЄС [3]. Ґрунтуючись на досвіді європейських країн, у тому числі й держав – нових членів ЄС, в Україні повинна формуватися нова ідеологія безпеки, стрижнем якої є досягнення стійкого розвитку економіки шляхом виконання певних завдань та отримання конкретних результатів на основі ефективного використання ресурсів і дотримання вимог законодавства та нормативно-правових документів.

Очевидно, що впровадження кращих моделей має бути ретельно прораховано і своєчасним. Як показує аналіз досвіду нових країн-членів ЄС, дуже важливо уникнути механічного копіювання практики інших країн, що може призвести до зниження можливостей національних структур безпеки.

У кінцевому підсумку, успішне забезпечення країнами ЄС національної економічної безпеки залежить від стійкості й сили їхніх національних економік. Тільки сильна економіка дає змогу успішно захищати національні інтереси в умовах посиленої глобальної конкуренції та наростання світогосподарських диспропорцій [3]. Отже, держава має не тільки розробляти національну концепцію безпеки, спираючись на світовий досвід, а й передусім проводити реформування економічної внутрішньої та зовнішньої політики з метою захисту всіх суб'єктів господарської діяльності.

Отже, у статті визначили сутність і комплексність поняття «економічна безпека», розглянули систему й напрями, якими насамперед треба рухатися державі з метою забезпечення національної економічної безпеки, і зробили такі **висновки**:

1. Економічна безпека основана на загальнонаціональному комплексі заходів, спрямованих на постійний стійкий розвиток і вдосконалення економіки країни.

2. Економічна безпека є фундаментальною основою національної безпеки, так як саме вона є матеріальною базою всієї системи безпеки держави, виражає основоположні інтереси людей, господарюючих суб'єктів, суспільства й держави.

3. Національна економічна безпека – це таке явище, яке забезпечується чіткими механізмами державного впливу на економічну, політичну та соціальну сфери, спрямоване на захист національних економічних інтересів у довгостроковій перспективі, незалежність національної економіки та забезпечення високого рівня життя населення.

4. Економічна безпека країни повинна забезпечуватися насамперед захисними заходами, здійснюваними державою, а також зміцнюватися ефективністю самої економіки на основі високої продуктивності праці, якості продукції тощо.

Література

1. Жаліло Я. Економічна стратегія як категорія сучасної економічної науки. *Економіка України*. 2005. № 1. С. 19.
2. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія / О.А. Кириченко, В.С. Сідак, С.М. Лаптев та ін. Київ: УЕП «Крок», 2008. 401 с.
3. Осерека А. Economic Security and the European Dream / Marquette University. URL: <http://www.anselm.edu/Documents/NHIOP/Oserekapaper.pdf>.

Анотація

Шульк Д. О. Захист інвестицій у країнах-членах Європейського Союзу та можливість застосування їхнього досвіду в Україні в контексті економічної безпеки. – Стаття.

У статті розкривається поняття економічної безпеки та визначено напрями подальшого розвитку й удосконалення економічної безпеки на загальнодержавному рівні. На основі досвіду країн Європейського Союзу визначено багатофакторність і фундаментальність поняття економічної безпеки, враховуючи встановлення чітких механізмів державного впливу на економічну, політичну та соціальну сфери, захист національних економічних інтересів у довгостроковій перспективі, незалежність національної економіки й забезпечення високого рівня життя населення.

Ключові слова: економічна безпека, економічний розвиток, національні інтереси

Аннотация

Шуляк Д. О. Защита инвестиций в странах-членах Европейского Союза и возможность применения их опыта в Украине в контексте экономической безопасности. – Статья.

В статье раскрывается понятие экономической безопасности и определены направления дальнейшего развития и совершенствования экономической безопасности на общегосударственном уровне. На основе опыта стран Европейского Союза определены многофакторность и фундаментальность понятия экономической безопасности с учетом установления четких механизмов государственного воздействия на экономическую, политическую и социальную сферу, защиту национальных экономических интересов в долгосрочной перспективе, независимость национальной экономики и обеспечения высокого уровня жизни населения.

Ключевые слова: экономическая безопасность, экономическое развитие, национальные интересы.

Summary

Shuliak D. O. Protection of investments in EU member states and using their experience in Ukraine in the context of economic security. – Article.

This article reveals and determines a concept of economic security and directions for further development and improvement of economic security at the national level. Basing on the experience of the European Union countries, the multifactorial and fundamental nature of the concept of economic security was established. Moreover, there were given the establishment of clear mechanisms of state influence on the economic, political and social spheres, the protection of national economic interests in the long run, the independence of the national economy and ensuring a high standard of living for the population.

Key words: economic security, economic development, national interests.